

Baberti Dergisi / Journal of Baberti

e-ISSN: 3023-4107

Sayı: 23 / 2026 - Haziran

Ebter İnsandan Kevser İnsana

From the Barren Human to the Kawthar Human

Selma KAVURMACIOĞLU

Dr. Öğr. Gör., Aksaray Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Aksaray / Türkiye
selmakavurmacioglu@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap İnceleme / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 13 Kasım / 13 November 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Aralık / 16 December 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Değerlendirme / Evaluation: Çift Taraflı Kör Hakemlik / Double-Blind Refereeing

Etik Bildirim / Ethics Statement: baberti@bayburt.edu.tr

İntihal Denetimi / Plagiarism Check: Yapıldı / Completed (intihal.net)

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles were followed in the preparation of this study, and all studies used are cited in the bibliography.

Atıf / Citation: Selma Kavurmacıoğlu, "Ebter İnsandan Kevser İnsana", *Baberti Dergisi*, 23 (Haziran / 2026): 145-154.

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Öz

Ebter İnsandan Kevser İnsana, Taha Abdurrahman'ın, modern bireyin bilgi ve eylem ekseninde yaşadığı krizlere karşı "İslâmî bir eğitim ve felsefe anlayışı" sunduğu önemli bir eseridir. Yazar, "İslâm eğitim teorisinin felsefî zemine oturtulması" ve "dinî temelden kopuk akıl ve pedagojik söylemin önlenmesi" gerektiğini vurgular. Abdurrahman'ın teorisini inşa ettiği dört temel ilke; sabitlik, bağımsızlık, canlılık ve özgünlüktür. Bu bağlamda, eğitimin yalnızca bilgi aktarmakla sınırlı kalmaması; insan ruhunu ihya ederek akıl, kalp ve irade arasındaki uyumu da gözetmesi gerektiğini savunur. Bunun yanı sıra Müslümanların özgün felsefî üretim yapabilmesi için "felsefî eylem bilimi" ve "felsefe fıkhı" kavramlarını geliştirir. Taha Abdurrahman'ın ideal insan modeli olan "kevser insan", akıl ile kalbi, bilgi ile eylemi, düşünce ile ahlâkı birleştiren, özgün ve estetik bir üretim kapasitesine sahip bireydir. Eser, İslâmî düşünce geleneğini çağdaş bağlamda yorumlayarak modernitenin krizine karşı kapsamlı bir çözüm ve felsefî diriliş önerisi sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Felsefe, Felsefe Fıkhı, İslâm Eğitim Teorisi, Kevser İnsan Modeli

Abstract

From the Barren Human to the Kawthar Human is a significant work in which Taha Abderrahmane offers an "Islamic approach to education and philosophy" as a response to the crises experienced by the modern individual in the domains of knowledge and action. The author emphasizes the necessity of "grounding Islamic educational theory in a philosophical framework" and preventing forms of reason and pedagogical discourse that become detached from their religious foundations. Abderrahmane constructs his theory upon four fundamental principles: stability, independence, vitality, and originality. In this context, he argues that education should not be confined merely to the transmission of information; rather, it must aim to revive the human soul and cultivate a harmonious integration of reason, heart, and will. Furthermore, he develops the concepts of "the science of philosophical action" and "jurisprudence of philosophy" to enable Muslims to produce an authentic and original philosophical discourse. Abderrahmane's ideal human model, the "kawthar human," is an individual who integrates reason with the heart, knowledge with action, and thought with morality, possessing an original and aesthetic creative capacity. The work interprets the Islamic intellectual tradition within a contemporary context and offers a comprehensive proposal for confronting the crisis of modernity, presenting a vision of philosophical renewal.

Keywords: Qur'an, Philosophy, Jurisprudence of Philosophy, Islamic Education Theory, Kawthar Human Model

*Ebter İnsandan Kevser İnsana*¹, yaşayan büyük bir âlim, mütefekkir ve aynı zamanda filozof olan Taha Abdurrahman'ın İDE tarafından yayımlanmış bir eseridir. Eserde, Taha Abdurrahman'ın üniversite hocalarına ve öğrencilerine sunduğu iki tebliğ bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Mehmet Görmez'in bir *Mukaddime*'si, Rıdvan Merhum'un bir *Takdim*'i ve bazı sempozyum ve kongrelere gönderdiği tebliğlerden oluşan dört adet de *Ek* yer almaktadır.

Görmez, *Mukaddime*'sinde Taha Abdurrahman'ın biyografisi hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra, öncelikle onun düşünce dünyasını şekillendiren sorulara odaklanır; ardından da fikirleri ve projeleri doğrultusunda, özellikle günümüz İslâm coğrafyalarında ortaya çıkan ve beş kategoride tasnif ettiği fikir hareketleri içerisindeki konumunu değerlendirir. Görmez'e göre Taha Abdurrahman bu fikir hareketleri içinde "sorunların çözümünü temelden ele alan ilmî, fikrî ve ahlâkî hareketler" içinde yer alarak "büyük ve küllî" bir mücadele vermektedir. Görmez, onun sorunları temelden ele alan yaklaşımının, kitaplarını da rastgele olmaktan uzak tuttuğunu ve her birinin, projelerinin ya teorik zeminini oluşturan ya da tatbikatına katkı sunan bir mahiyet arz ettiğini ifade eder. Daha sonra Taha Abdurrahman'ın kisve-i tâb'a büründürdüğü ilmî projelerini on bir bölümde ele alarak neyi nasıl yapmaya çalıştığını ortaya koymaya çalışır.

Rıdvan Merhum, kitabın yayımlanma sürecini ve isminin ortaya çıkış serüvenini anlatırken filozofun neredeyse tüm yazı ve konuşmalarında ısrarla vurguladığı "özgün ve estetik üretim" idealinin bu ismin temel çıkış noktasını oluşturduğunu belirtir. Taha Abdurrahman'a göre böyle bir ülkü, ancak taklidi merkeze alan zihniyetten uzaklaşarak; kendi öz geleneğinden, dininden ve dilinden kopmuş, tek yönlülüğü temsil eden "ebter insan"dan bilinçli bir şekilde mesafe alıp çok yönlülüğün timsali "kevser insan"a doğru bir yolculuğa çıkmakla mümkündür. Bu sebeple kitabın ismi de bu yönelimi yansıtabilecek şekilde "*Mine'l-insâni'l-ebter ile'l-insâni'l-kevser*" olmalıdır.

Kitabın birinci bölümünde "Eğitim Anlayışı: Felsefî Bir İnşa" başlığı altında Taha Abdurrahman, İslâm eğitim teorisinin varlığının meşruiyet, yapısının ise makuliyet kazanabilmesi için diğer teorilerde olduğu gibi felsefî bir zeminin oluşturulmasının zorunlu olduğunu iddia eder. Öncelikle İslâm eğitim teorisini kurmak için dört temel şartın ve bu şartlara bağlı bazı alt başlıkların yerine getirilmesinin lüzumunu beyan eder.

¹ Taha Abdurrahman, *Ebter İnsandan Kevser İnsana*, ed. Ferhat Gökçe, çev. Muhammet Ateş (Ankara: İslâm Düşünce Enstitüsü, 2025).

Birinci şart: Söz konusu faaliyet dinin dışında bir yerde değil tam da içinde gerçekleşmelidir. Bunun için; a. “Aklın şer’i değil, şer’in akli tesis etmesi” gerekmektedir. b. Müslüman birey dindarlığı, sadece yapmış olduğu ibadetlerden aldığı manevî haz olarak düşünmemeli, dindarlığı kendi varlığını gerçekleştirme biçimi hâline getirmelidir. Nitekim Müslümanın akli faaliyetleri de onun dinî dünyasının bir parçasıdır. c. Dinî temelden kopuk araçsal akıl, değil gaybî hakikatleri imanî hakikatleri bile kavramaktan acizdir. Bunun için önce akla iman gerekmektedir ki akla güven ve iman, aklın ürettiği sonuçlardan önce gelmektedir.

İkinci şart: Bir eğitim teorisinin İslâmî olma niteliğine sahip olabilmesi için, o teoriyi ortaya koyan kimsenin her şeyden önce kendi köklerine dönmesi ve kendi kültürel kimliğine sahip çıkması gerekmektedir. Yalnız bu, onun geçmişteki uygulamaları sorgulamadan bütünüyle benimsemesi anlamına gelmemektedir. Aksine, faydalı olan yöntemleri alırken dahi bunları gözden geçirmesi ve gerekli düzenleme ile uyarlamaları gerçekleştirilmesi manasını taşımaktadır.

Üçüncü şart: Nasıl ki felsefe özünde insanı güzel bir hayata ulaştırma gayesi güden bir yöntem arayışıysa eğitim de bu yöntemin insanı yetiştirme pratiğine tekabül eder. Dolayısıyla İslâm eğitim teorisini inşa etmeye çalışan filozof, felsefenin pedagojik yönünü göz önünde bulundurmalı; soyut ve pratikten kopuk spekülasyonlara sapmamak için teorisini davranışa dönüştürülebilir temeller üzerine kurmalıdır.

Dördüncü şart: Tarihsel olan ile felsefî olan farklıdır; bu sebeple İslâm eğitim teorisi, tarihsel temeline dayanarak felsefî bir biçimde yeniden kurulmalıdır ve ona yönelik “donukluk” şüphesi izale edilmedir. Ayrıca teorilerin sağlam ve açık temellere dayanmadan gerçek anlamda meşruiyet kazanamayacağı gerçeği, İslâm eğitim teorisi için de geçerlidir. İslâm eğitim teorisinin geçerli ve güvenilir olabilmesi ancak açıkça temellendirilmiş sağlam ilkeler üzerine bina edilmesiyle mümkündür.

Taha Abdurrahman, İslâm eğitim teorisini kurmanın şartlarını bu şekilde sıraladıktan sonra, bu teorinin felsefî ilkelerine yer verir. İlk üst ilke olarak İslâmî eğitimin yapısal unsurlarına değinir. Bunlar; İslâmî eğitimde değişmeyen temel prensiplerin korunması, ama bunların çağın şartlarına uygun bir biçimde yaşatılması anlamında “sabitlik ilkesi”; her unsurun kendi özgünlüğünü koruyarak başkalarıyla etkileşimde bulunması ve karşılıklı faydanın sağlanması anlamında “bağımsızlık ilkesi”; köklerini korurken değişen koşullara uyum göstererek etkin ve üretken kalmasını sağlayan “canlılık ilkesi” ve taklidi aşarak hem içeriğini hem de araçlarını kendi

köklerinden beslenen özgün ve estetik bir biçimde üretebilmesini ifade eden “özgünlük ilkesi”dir.

İkinci üst ilke ise, “İslâm eğitim teorisinde pedagojik söylemin imanla temellendirilmesi”dir. Pedagojik söylem, bir teorinin temel taşı olduğundan, İslâm eğitim teorisinde de dinî temelden kopuk ve dışarıdan ithal edilmiş söylemler yerine imanî temeller üzerine oturtulmuş pedagojik söylemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Taha Abdurrahman, hâkim pedagojik söylemin giderilmesi gereken üç illet ile malul olduğunu ifade ederek bunları şu şekilde sıralamaktadır.

1. Her ne kadar her fırsatta yüceltilse de Batı modernizmi kamuyu ilgilendiren her konuda dinden uzaklaşma iradesini açıkça ortaya koymaktadır ve eğitim konusu da bundan payına düşeni almaktadır. Modernitenin teşekkül ettirdiği eğitim kurumlarında nesillerin yetiştirilmesi din adamlarının kendi yöntemleriyle değil alternatif bir modelle yapılmış ve böylece birçok dinî değerlerin kazanımı sekteye uğratılmıştır.

2. “Hikmet”, “tefekür”, “tezekür” gibi eğitimle ilişkili dinî metinlerde yer alan onlarca kavram ve hüküm ihmal edilmiştir.

3. Kavram kargaşası ortaya çıkmış; bazı kavramlar, Müslümanların temel dinî metinlerinde taşıdıkları anlamlardan farklı biçimlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum ise, yanlış yorumlanan kavramlar üzerinden hatalı hükümler ve meselelerin inşa edilmesine zemin hazırlamıştır.

Üçüncü üst ilke; İslâm eğitim teorisinin, Müslümanın şahsında bütün insanlığı yenilemeyi amaçlaması gerektiğidir. Taha Abdurrahman, Müslümanların kibleye giden yolu kaybettiklerini, Batılıların ise bizzat kibleyi yitirdiklerini ve dolayısıyla kibleye giden yolu kaybeden Müslümanların durumunun, kiblesini bütünüyle kaybeden Batılılardan daha vahim olmadığını ifade etmektedir. İslâm eğitim teorisi, kibleye giden yolları belirler, o yollar üzerine işaret levhaları koyar ve yolun tehlikelerinden koruyacak surlar inşa eder. Bu eğitim teorisinin inşa etmek istediği insanın iki temel vasfı vardır. İlki; sahip olduğu bütün kabiliyet ve yeteneklerden haberdar olup bunu en üst seviyede kullanan “kevser insan” olmasıdır. İkincisi; bu insanın “modelsiz, derinlikli ve estetik” bir düşünce üretmesidir. Bu yönüyle kevser insan özgün insandan ayrılır. Zira özgün insan var olandan hareketle yeni şeyler üretir fakat yeni insan tipi, yaşadığı dünyanın daha yaşanılır bir gezegen hâline gelmesi için daha etkili ve neticesi daha salih olan düşünceler üretir.

Dördüncü üst ilke; Müslümanın şahsında bütün insanlığı yenilemek için onun ruhunun ihya edilmesi gerektiğidir. Modernite insanın idrak güçlerini, ruh ve kalp olan aslî kaynağından ayırmak suretiyle büyük bir felakete yol açmıştır. Hâlbuki akılsal, görsel, işitsel, tatsal ve kokusal idrak türlerinin tamamı kalple ilişkilidir ve her biri kalbin bir eylemidir. Her ne kadar laikleşmiş İslâmî söylemde de akıl müstakil bir cevher ve kendine özgü eylemleri olan bir gariza olarak ifade edilse de işin doğrusu aklın, kalbin en müstesna eylemlerinden biri olduğudur. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de de akıl, ontolojik bir varlık olarak değil epistemolojik fonksiyonuyla ele alınmakta; hem ontolojik hem de epistemolojik boyutuyla yer bulan kalbin bir fiili olarak karşımıza çıkarılmaktadır: *"Onların kalpleri vardır, onlarla kavramazlar."*² *"Ama gerçek şu ki, gözler kör olmaz; lâkin göğüsler içindeki kalpler kör olur."*³ *"Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu aleveli cehennemın mahkûmları arasında olmazdık!"*⁴

Beşinci üst ilke; İslâm eğitim teorisinin, insanın ruhunu ihya etmek için akıl ve irade kuvvelerini geliştirmeyi, böylece onun manevi dirilişini ve hakikate yönelişini sağlamayı amaçlaması gerektiğidir. Modern insan, her şeyi "olgu" düzeyine indirgeyerek ve görünmeyeni yok sayarak aklını daraltmaktadır. İslâm eğitim teorisi ise, insan aklını bu hapsolmuşluktan kurtarıp akli kalple yeniden birleştirerek idrak kuvvelerinin çift yönlülüğünü yeniden tesis etmeyi amaçlamalıdır. Bu noktada aklın kalbe yapacağı yardım bazı "maksatlar", "idealler", "manalar" ve "değerlerden" ibarettir. Tüm bunlar akla derinliğini yeniden kazandıracaktır. Böylece insan, daraltılmış aklın hiçbir zaman muktedir olamayacağı bir şekilde, olgulara sadece dış görünüşleriyle değil aynı zamanda ilahi hakikatler barındıran bir âyet/işaret olarak bakacaktır. Böyle bir eğitim de, "imanı gümrah, akli müeyyed" olan "kevser insanı" yetiştirecektir.

Modern bireyin aklının dönüşümü için "genişletilmesi" gerekirken iradesinin dönüşümü için "sebat ve istikrar" kazandırılması gerekmektedir. İslâm eğitim teorisine göre iradenin belli bir hedefe ulaşmak ya da bazı maslahatları gerçekleştirmek için zorlanması bahsi geçen sebat ve istikrarı kazandırmak için doğru bir yöntem değildir. Zira iradenin ite kalka kullanılması ona ne ihtiyacı olan gücü kazandıracak ne de onu köklü hâle getirecektir, bu onun ancak köleleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Taha Abdurrahman'a göre iradenin sebat ve istikrar kazanması ancak İslâm eğitim

² el-A'râf 7/179. Hayrettin Karaman vd., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012).

³ el-Hac 22/46.

⁴ el-Mülk 67/10.

teorisinin ahlâk üzerine yoğunlaşması ile mümkün olacaktır. Çünkü irade ile ortaya konan her eylem, gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak ahlâkî bir niteliği haizdir.

Aklî eylemlere iki açıdan bakmak mümkündür. İlki, akli eylemlerin iradeyi zorunlu kılan eylemlerden olması, ikincisi ise akli eylemlerin ya bir yarar sağlaması ya da bir zararı defetmesiyle ahlâkî bir nitelik taşıması. Fakat bu, eğitim gören kimsenin iradesinin kalp ile temasının yeniden sağlandığı anlamına gelmemektedir. Kalp ile temasını gerçekleştirememiş bir irade ise ne sebat kazanabilecek ne de fiillerin zâhirini aşip bâtınına ulaşabilecektir. Eylem zâhirde iyi görünse de bâtında temelsiz olacaktır.

Taha Abdurrahman, iradenin sebat kazanmasının beş neticesinden bahsetmektedir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Sebat etmiş irade genişletilmiş akılla bütünleşeceği için fiillerin tasavvuru sadece zâhirî değil bâtınî anlamlardan da neşet edecektir ve böylece irade davranışın ahlâkî ve manevî temellerine yönelecektir.

2. Ahlâkî temelden yoksun olan her ilim —ister pozitif isterse şer'î olsun— fayda değil zarar getirir; Kur'ân'ın "haşyet"i ilmin özüyle ilişkilendirmesi de bu durumu teyit eder.

3. İnsanı tanımlayan asli vasıf "akıllılık" değil "ahlâkîlik"tir. İnsanı diğer canlılardan ayıran vasfın akıl olarak değil de ahlâk olarak belirlenmesi üç noktadan evlâdır. İlki; akıl sadece düşünce ekseninde hareket eder, ahlâkîlik ise amel etmenin zorunluluğunda tıkanıp kalmadan engin anlam ve değerlerle donanır. İkincisi; aklın eylemleri soyut olmasına rağmen "iyi" ve "kötü" değer hükümlerine bağlıdır. İnsanın değer ile tanımlanması varlık ile tanımlanmasından evladır. Üçüncüsü; akıl mekanikleştirilebilir ama iradeden zuhur eden ahlâkî eylemleri mekanikleştirmenin imkânı yoktur. Dolayısıyla insanın mekanikleştirilemeyen ahlâkî eylemleriyle tanımlanması mekanikleşmeye açık aklî yönüyle tanımlanmasından daha isabetlidir.

4. İslâm eğitim teorisinde Müslümanın yeryüzündeki şahitliği, bilimsel ya da maddî güçle değil, ahlâkî canlılıkla mümkündür. "Şahitlik makamı" dünyevî hâkimiyetin sonucu değil, kalbî diriliğin semeresidir. Bu diriliği sağlamayan her eğitim, laikleştirici bir eğilim taşır.

5. Kalbî dönüşüm sadece Müslümanlara değil, gayrimüslimlere de lazımdır. Çünkü aklını daraltan, iradesini kararsız kılan her birey bu dönüşüme muhtaçtır. Ancak gayrimüslim, kıblesiz kaldığı için bu dönüşümü gerçekleştirmesi mümkün değilken Müslüman kıblesini bildiği için bu dönüşümü gerçekleştirme potansiyeline sahiptir.

Müslümanlar hicrî ikinci asırdan itibaren hem tercümeler yapmak hem de telif eserler vermek suretiyle felsefe ile iştigal etmişlerdir. Felsefenin, bilimsel bilgi niteliğinin yanı sıra düşünsel bir boyut taşıması Müslümanların özellikle ilgisini çeken bir husus olmuştur. Fakat ilginç bir şekilde Müslümanlar doğa bilimleri, tıp, matematik gibi felsefenin bilimsel yapıya sahip alanlarında daha özgün ve verimli olurlarken düşünsel yapıya sahip alanlarında daha çok taklitçi ve ardıl bir konumda kalmışlardır. Esasında bu paradoksal bir durumdur. Çünkü İslâmî bilgi geleneğinde, düşünsel alanda keşfedilmeyi bekleyen pek çok konu vardır ve bu alan, imkânlar açısından bilimsel bilgi alanına göre daha zayıf veya geri kalmış değildir.

Taha Abdurrahman, kitabın ikinci bölümünde özgün bir İslâm felsefesinin inşâsına ilişkin usulü ortaya koymaya çalışırken, Müslüman toplumlarda “taklit ve tabiiyyet” kadar felsefî akli felce uğratacak başka bir unsur bulunmadığına dikkat çeker. Ayrıca, Müslüman düşünürlerin fikrî bağımsızlığı elde etmelerinin ve düşünce üretiminde özgünlüğü yakalamalarının zorunluluğunu vurgular. Özgün ve bağımsız felsefî üretim gücünün kazanılması için iki temel hususa açıklık getirir.

Her şeyden önce Müslüman felsefecilerin bu ardılıktan kurtulmaları için “felsefî gaye ve maksatları” öğrenme aşamasından “felsefî gaye ve maksatları illetlendirme” aşamasına geçmeleri gerekmektedir. Burada “illettendirme”ten kasıt, felsefî amaç ve hedeflerin hangi gerekçelerle kurulduğunu kavramaktır. Bu yaklaşım, felsefî içeriğe değil, o içeriği ortaya çıkaran nedene odaklanmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla felsefî söylemi belirli yasalarla işleyen nesnel bir söylem sistemi olarak görmemizi sağlar.

Felsefî söylem, içinde doğduğu muhitin düşünsel, kültürel ve dilsel özelliklerine bağlı olarak farklı biçimlerde tezahür eder. Bu nedenle, felsefî bir söylem kendi özgün bağlamından çıkarılıp başka bir ortama –örneğin Müslümanların düşünsel dünyasına– aktarıldığında, aynı biçimde varlık göstermez. Zira İslâmî edimbilimsel zeminde eylem, söylemden önce gelir ve söylemin tutarlılığını ve değerini belirleyen asli unsurdur. Buna karşılık, bazı diğer düşünce geleneklerinde söz eylemden daha üstün görülür ve belirleyici konuma yerleşir.

İslâmî edimbilimsel alanda eylemle söylem arasındaki bu kopmaz bağın idrakinden sonra geçilmesi gereken diğer aşama, felsefî eylemlerin illetlerini belirleme safhasıdır. Bu safha, filozofun düşüncel ve pratik eylemlerini belirleyen unsurları ortaya çıkarmayı amaçlar. Dolayısıyla felsefî eylemler tıpkı sosyal olgular gibi belirli kanunlara tâbi nesnel olgular olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda felsefî eylemleri inceleyen ayrı bir bilim dalına ihtiyaç vardır ki bu disiplin “felsefî eylem bilimi” olarak isimlendirilir.

Felsefî eylem bilimi, felsefî eylemleri “nedensel” ve “araçsal illetlendirme” olmak üzere iki kategoride ele alır. İlki, felsefenin üretilme koşullarını ve ortaya çıkış nedenlerini anlamaya yönelikken; ikincisi, felsefî üretimin araçlarını ve yöntemlerini yani onun teknik boyutunu inceler. Bu disiplin, diğer bilimlerin konuları ele alış yöntemlerinden yararlanarak felsefî eylemleri nesnel bir biçimde çözümlemeyi hedefler. Nihai amacı ise Müslüman düşünürün özgün ve bağımsız bir felsefî üretim yetisini kazanmasını sağlamaktır.

Ne klasik dönem İslâm filozofları ne de modern düşünürler bu anlamda bağımsız bir felsefe bilimi kurma teşebbüsünde bulunmuşlardır. Erken dönem filozofları, felsefî üretim sürecini bizzat tecrübe ettikleri için bu sürecin teorik bilgisini ayrıca geliştirme ihtiyacı duymamışlardır. Buna karşılık onları taklit eden Müslüman düşünürler, aynı üretim koşullarını doğrudan yaşamadıklarından, bu koşulları ve araçları açıklayacak böyle bir bilimin kurulmasını zorunlu görmüşlerdir.

Taha Abdurrahman’ın özgün ve bağımsız bir felsefî üretim gücünün kazanılmasına yönelik olarak vurguladığı bir diğer husus, “felsefe anlayışı” ile ilgilidir. Ona göre bir felsefe öğrencisi, her şeyden önce kendisine teknik bir yetkinlik kazandıracak olan felsefe fıkhını edinmelidir. Bu fıkıh, İslâmî edimbilimsel zemine uygun olmalıdır. Nitekim daha önce de değinildiği üzere, İslâmî edimbilimsel alanda amele dönüşmeyen veya amel etmeye yöneltmeyen bilginin herhangi bir değeri yoktur.

Taha Abdurrahman, felsefe fıkhı kavramıyla neyi amaçladığını izah ettikten sonra, bu fıkhın inşası için yapılması gerekenleri madde madde sıralar. Ancak bütün bunları kendi gücü ve ömrüyle gerçekleştiremeyeceğini, bu nedenle kolektif bir çalışmanın ortaya konması gerektiğini vurgular.

Sonuç olarak, *Ebter İnsandan Kevser İnsana* adlı eser, Taha Abdurrahman’ın düşünce dünyasının merkezinde yer alan “ahlâk merkezli bilgi” ve “amel temelli felsefe” anlayışını bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır. O, felsefeyi soyut bir entelektüel uğraş olmaktan çıkararak, insanın varoluşsal ve ahlâkî bütünlüğünü yeniden inşa eden bir faaliyet hâline getirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle Taha Abdurrahman, hem modernitenin bilgi-amel ayırımına dayalı krizine karşı kapsamlı bir eleştiri getirmekte hem de İslâmî düşünce geleneğinin imkânlarını yeniden yorumlayarak çağdaş bir felsefî diriliş çağrısı yapmaktadır. Onun “kevser insan” ideali, bilgi ile eylemi, akıl ile kalbi, düşünce ile ahlâkı yeniden buluşturma gayretinin sembolüdür; bu da, ancak ortak bir entelektüel çabanın ve ahlâkî sorumluluğun ürünü olarak hayata geçebilecek bir inşa projesidir.

Görüldüğü üzere, Taha Abdurrahman'ın Batı felsefesindeki formasyonunun, özellikle mantık ve dil felsefesindeki yetkinliğinin yanı sıra bir mutasavvıf kadar İslâmî geleneğin derinliklerine inmiş olması, onu çağdaş düşünürler arasında istisnai bir konuma yerleştirmektedir. Zira ondaki bu birikim, ne Batı'yı taklit etme ne de geleneği olduğu gibi tekrar etme yönünde bir eğilim üretmiştir. Aksine Taha Abdurrahman, her iki kaynağın da imkânlarını azamî derecede kullanarak, "İslâm eğitim anlayışı" ve "yeni bir felsefî inşâ" sorununa kendi köklerinden beslenen yeni, bütüncül ve sahih bir cevap arayışına girmiştir.

Ebter İnsandan Kevser İnsana, onun ortaya koyduğu felsefî projenin özgünlüğünün sadece iddialarında değil, düşüncesinin bütün mimarisinde belirginleştiğinin en güzel örneklerindedir. Karmaşık meseleleri kurucu analitik unsurlarına ayırması, ardından bu unsurları mantıksal bir hiyerarşi içinde yeniden inşa etmesi, onun düşünce yönteminin yalnızca teknik bir yönü değil; aynı zamanda entelektüel taklitçiliğe karşı verdiği bilinçli bir mücadelenin sonucudur. Kendi kavramsal sözlüğünü titizlikle oluşturması ise felsefî bağımsızlığının ve düşünsel egemenliğinin açık bir tezahürüdür.

Kaynakça

- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 10. Basım, 2012.
- Taha Abdurrahman. *Ebter İnsandan Kevser İnsana*. ed. Ferhat Gökçe. çev. Muhammet Ateş. Ankara: İslâm Düşünce Enstitüsü, 2025.